

PRINCIPALELE PROBLEME DE ISTORIE VECHĂ ȘI ARHEOLOGIE LA CEL DE-AL XVI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE ISTORICE DE LA STUTTGART (august 1985)

La acest mare Congres Internațional de Științe Istorice, ca și la celelalte precedente de acest fel, printre care se numără și acela din 1980 de la București, au fost abordate de istorici și arheologi din Europa, Asia și S.U.A., la un înalt nivel științific și teoretic, unele probleme de istorie veche și arheologie. Dintre acestea, trei au fost problemele principale, discutate în mod special, care au reținut atenția specialiștilor în acest domeniu, dintre care prima privitoare la raportul dintre istorie și arheologie, de la secția de metodologie, a doua despre fenomenul urban în nașterea civilizațiilor antice și a treia în legătură cu statul și religia în societățile antice, ultimele două, la secția de cronologie, antichitate. La acestea se adaugă încă două, discutate împreună cu altele din Evul Mediu, dintre care una privitoare la munți, fluvii, deșerturi,

păduri: barieră, linie de convergență?, dezbătută în cadrul secției cronologiei antichitate și Evul Mediu, și alta, relativ la Balcani între Mediterana și Europa Centrală, discutată în cadrul Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene, precum și o „masă rotundă” cu tema „Ecologie, științele naturii, științele umane”.

Problema privitoare la arheologie și istoric a avut ca raportor general pe profesorul belgian S. de Laet, istoric și arheolog, care a prezidat și lucrările secției respective de metodologie. Autorul, în raportul său, a fost preocupat în mod constant de problema relațiilor puțin satisfăcătoare, după părerea sa, între arheologie și „istoria tradițională”, preconizând o strategie pentru viitor, în scopul unei colaborări, pe picior de egalitate, între aceste două discipline. Aceasta

cu atât mai mult cu cât, prin cooperarea din ce în ce mai strânsă cu științele naturii și tehnice, s-au înregistrat în secolul nostru progrese remarcabile în domeniul arheologiei, îndeosebi preistoriei, atât sub raportul mijloacelor moderne de cercetare și datare, cât și în domeniul epistemologic, respectiv al teoriei și metodologiei arheologice. În această privință, se impune astăzi, după autor, ca în locul tendinței centrifuge a multor istorici și arheologi, să se ajungă la o colaborare mai strânsă între aceștia pentru o cunoaștere mai bună și mai completă a diferitelor aspecte ale trecutului. În acest scop, este necesară, după părerea sa, pe lângă revizuirea programelor de învățământ superior, cercetarea în colaborare a istoricilor și arheologilor, sub toate aspectele și cu mijloace specifice proprii, a unor obiective arheologice importante, cu interes deosebit pentru unii și alții. În acest context, în mod justificat, autorul raportului a luat poziție față de curentul american al „noii arheologii”, derivat din antropologie cu aproximativ 15 ani în urmă, imputându-i caracterul antiistoric, determinat de faptul că și propune să studieze civilizațiile arheologice în afară de spațiu și timp, având doar în vedere cauzele complexe cărora li se datorează stadiul respectiv de dezvoltare, precum și legile, care se desprind din regularitatea unor reveniri.

Problema unității arheologiei și istoriei a fost reluată și în corapoartele prof. B. Chropovský (R.S.C.), N. N. Dikov (U.R.S.S.) și acad. J. Herrmann (R.D.G.), din care s-a desprins concluzia că arheologia, datorită progreselor înregistrate, nu mai poate fi considerată astăzi ca o disciplină ajutoare. Din punct de vedere al metodologiei de cercetare în arheologie, se impune însă, după B. Chropovský, o largire a investigațiilor interdisciplinare, pe o bază mai largă, a colaborării internaționale. De asemenea, după N. N. Dikov, unitatea dintre arheologie și istorie trebuie folosită pentru înțelegerea corectă a trecutului și perceperea adecvată a prezentului și viitorului la un nivel mai înalt de generalizare, reflectat în încercarea autorului de periodizare tehnologică și dialectică a istoriei omenirii. În cadrul acestei periodizări, cu caracter universal, axată pe principiul interacțiunii dintre formă și conținut, autorul a deosebit în mod dialectic, pentru fiecare epocă, respectiv a pietrei și a metalelor, câte două perioade, una de evoluție și alta de revoluție, presupunând ipotetic și începutul perioadei de evoluție a unei a treia epoci tehnologice, a materialelor sintetice (plastice). La rîndul său, acad. J. Herrmann, preocupându-se de căile pentru decodificarea conținutului istoric al izvoarelor arheologice, a deosebit metodele, care permit urmărirea trecerii de la faptul arheologic, înregistrat și studiat ca atare, la interpretarea lui istorică, în funcție de spațiu și timp. În această privință, cu toate progresele înregistrate, autorul a recunoscut că este încă departe de o înțelegere deplină a structurii și evoluției Evului Mediu timpuriu.

Participanții români la această dezbateră au scos în evidență necesitatea cercetărilor interdisciplinare pentru studierea problemelor de etnogeneză, respectiv a începutului etnogenezii tracilor în spațiul carpat-balcanic (M. Petrescu-Dimbovița), metodică cercetării așezărilor rurale romane din provincia Dacia (N. Gudea) și importanța colaborării dintre istorici și arheologi în investigarea așezării medievale urbane de la Baia, ale cărei rezultate de până acum au fost valorificate în două volume publicate recent (V. Neamțu).

În ceea ce privește problema fenomenului urban în nașterea civilizațiilor antice, unele comunicări s-au referit la trecerea, în perioada apariției vechii civilizații, de la comunitățile agricole la viața urbană în Orientul Vechi, proces reflectat și în transformările din dezvoltarea social-economică, politică, ideologică și culturală, respectiv în stratificarea societății în „clase”, în realitate în numeroase straturi sociale cu regim juridic deosebit (V.M. Masson, U.R.S.S.), precum și la orașul-templu în vechiul Orient, scoțându-se în evidență privilegiile acestor așezări (H. Tadmor, Israel). Alte comunicări au avut în vedere atât apariția *polis*-ului grec în sec. VIII î.e.n. și particularitățile lui (M. Sachellariou, Grecia), cât și cristalizarea structurii de *polis* în sec. VI sau chiar VII î.e.n., ca apoi să domine în epoca clasică (Ch. G. Starr, S.U.A.), precum și apariția și dezvoltarea orașului Roma în urma contactelor cu marii vecini, etruscii și grecii (Em. Condurachi). Totodată, s-a evidențiat, într-o altă comunicare, și fenomenul urban în vestul Imperiului roman,

respectiv în Peninsula Iberică, reliefindu-se rolul lui Caesar și August în procesul de urbanizare al acestui teritoriu, precum și politica în continuare a Romei între Flavii și mijlocul secolului al II-lea e.n., constând în reducerea comunităților locale, prin aducerea în orașe a populației din zone puțin romanizate (J. M. Blazquez Martínez, Spania). Tot la această secție s-a pus în discuție, într-o comunicare, și problema trecerii de la societățile pre-urbane la cele proto-urbane în sud-estul Europei, menționându-se, în categoria centrelor pre-urbane, și așezări din eneoliticul sud-est și est-european (B. Bruckner, Jugoslavia).

La discuțiile care au urmat pe marginea acestor comunicări, s-a arătat, printre altele, că situația este diferită în China, unde se poate urmări trecerea de la civilizația eneolitică cu ceramică pictată de tip Yang-Şao la viața urbană din timpul dinastiei Şan, și complexul cultural Cucuteni-Tripolie, pentru care nu se potrivește denumirile de proto-și nici pre-urban, în sens de etapă inițială a procesului de urbanizare, întrucât ceea ce urmează, până în cea de a doua epocă a fierului, nu corespunde acestui proces (M. Petrescu-Dimbovița).

La rîndul lor, comunicările relativ la stat și religie în societățile vechi au pus în discuție această problemă atât pentru Orientul Apropiat, caracterizat prin toleranță religioasă (E. S. Golubțova și M. A. Dandamaev, U.R.S.S.), cât și pentru lumea greacă, prin dezbateră particularităților religiei *polis*-ului (W. Burkert, Elveția), și cea romană, reliefindu-se pe de o parte că aceasta din urmă nu a introdus cu forța religia ei în ținuturile cucerite din vest și est (aceiași autori), iar pe de alta transformările societății romane și a religiei acesteia la sfîrșitul Republicii, care transformări, odată cu creșterea rolului șefilor, după reforma militară a lui Marius, au contribuit la apariția cultului imperial, pregătit de Caesar în ultimile luni ale vieții sale, după încercările anterioare neizbutite ale lui Sylla și Pompei (M. Jaczynowska, Polonia). Tot în acest domeniu, alte comunicări s-au referit la regalitate, preoțime și profeție în Israelul biblic (Sh. Talmon, Israel), la legătura strînsă dintre negustori și budism în India (Ji Xian-Lin, R. P. Chineză), la budismul și creșterea autorității regale în vechea Coree în sec. IV și VI e.n (Lee Ki-Baik, Republica Coreea), precum și alte probleme privitoare la stat și religie în antichitate.

De asemenea, în ceea ce privește istoria veche, s-a mai încercat să se evidențieze, prin unele comunicări, locul și rolul istoric al Munților Carpați din România (Șt. Ștefănescu) și al munților din teritoriul Spartei (J. Cristien, Franța), orașele cetăți grecești din munți în antiteză cu cele din ținuturile joase (M. H. Jameson, S.U.A.), precum și rolul unor riuri navigabile din Gallia în dezvoltarea urbană (T. Bekker-Nielson, Danemarca), spre deosebire de Pad în antichitate (W. V. Harris, S.U.A.).

La acestea se adaugă și comunicările din cadrul Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene privind epoca miceniană până la fondarea coloniilor grecești (M. Sachellariou, Grecia) și influența mediteraneană în regiunea balcanică prin coloniile grecești de la Marea Neagră (Zoe Petre), comunicări care, prin conținutul lor, interesează istoria veche a țării noastre.

În afară de acestea, la discuțiile pe marginea raportului general privitor la mutațiile demografice la începutul Evului Mediu: autohtonii și migratori, susținut la Comisia Internațională de Demografie Istorică (acad. Șt. Pascu), au participat mai mulți arheologi români, care au reliefat îndeosebi, în intervențiile lor, importanța problemei pentru spațiul țării noastre (I. Ioniță, C. Preda, D. Protase, V. Spinei și D. G. Teodor).

În fine, din raportul susținut la masa rotundă relativ la ecologie, științele naturii, științele umane (R. Noel, Belgia), au rezultat concluzii la care se poate ajunge prin folosirea datelor științelor naturii, îndeosebi din domeniul paleontologiei, pentru înțelegerea legăturii dintre mediul fizic și societățile umane în epoca pietrei, precum și, din discuțiile care au urmat, implicațiile de ordin practic ale acestor cercetări, prin aplicarea în anumite cazuri din zilele noastre ale legilor ecologice, stabilite pentru trecut (L. Génicot, Belgia). De asemenea, s-au reliefat cu acest prilej și rezultatele importante prin cercetarea multidisciplinară a stațiunii paleoliticului superior de la Pincevant din Franța, precum

și a așezărilor culturii Cucuteni în urma determinărilor paleobotanice, paleozoologice, paleoantropologice, spectrografice și fizico-chimice (M. Petrescu-Dîmbovița).

Dezbaterea acestor teme majore de metodologie și istorie universală, care privesc în anumită măsură și istoria veche a țării noastre, cum a rezultat și din intervențiile istoricilor și arheologilor români, a constituit o confruntare utilă de opinii, în spiritul adevărului istoric, fără tendințe de denaturare și falsificare, ceea ce a contribuit la crearea unui climat prielnic apropierii între specialiștii din diferite țări ale lumii, participanți la acest Congres Mondial al Istoricilor. În această privință, considerăm că și alegerea, cu discernământ, a temelor respective de către biroul Comitetului Internațional al Științelor Istorice, în frunte cu acad. A. Gieysztor (Polonia), președinte și prof. Hélène Ahrweiler (Franța), secretar general al acestui organism internațional, a avut un rol important, întrucât a creat premisele unor colaborări și discuții creatoare, în locul disputelor tendențioase în jurul unor probleme din acest domeniu, cum s-a întâmplat în trecut cu prilejul altor asemenea congrese internaționale de științe istorice.

La reușita lucrărilor secțiilor respective, ca și în genere ale celorlalte secții, desfășurate la Liederhalle și Universitate, a contribuit într-o mare măsură Comitetul de organizare al țării gazdă, avînd ca președinte pe prof. Ch. Meier (München), președintele Asociației Istoricilor din R. F. G. și ca membri pe prof. E. Jäckel și A. Nitschke (Stuttgart).

Tot acum este cazul să menționăm că, în domeniul istoriei vechi și arheologiei, România a fost reprezentată prin 11 specialiști din București, Iași și Cluj-Napoca. Dintre aceștia, acad. Em. Condurachi a fost animator și președinte al Secției Cronologie, Antichitate, la care s-a dezbătut tema „Fenomenul urban în nașterea civilizațiilor antice”, precum și conducător al dezbaterii organizate de Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene cu tema „Balcani între Mediterana și Europa Centrală”, la ambele prezentînd comunicări, înscrise în programul Congresului, privitoare la apariția și dezvoltarea orașului Roma în antichitate și la perioada greco-romană de la întemeierea coloniilor grecești de la Adriatica pînă în secolul al IV-lea al e.n.

La rîndul lor, alți istorici și arheologi români, prin intervențiile lor, care urmează să fie tipărite, au făcut completări și precizări, scoțînd, în același timp, în evidență unele din realizările importante ale istoriografiei țării noastre în acest domeniu.

Nu putem încheia aceste considerații, fără a menționa impresia deosebită pe care a produs-o asupra specialiștilor în istoria veche și arheologie, ca și de altfel în celelalte ramuri ale istoriei, expoziția arheologică cu tema „Mormîntul princiar celtic de la Hochdorf”, deschisă cu prilejul Congresului și remarcabilă prin inventarul excepțional de variat și bogat al acestui mormînt, cît și prin metodele moderne folosite pentru cercetarea, conservarea și restaurarea pieselor respective.

MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA